

Leta usuf Fan Ibru Orek Famu

Leta igii, biil i malal le se i siit ta u, biil.

Ri siit ta u usuf fan Iudaia, ae ri foteng ri la sabin le fan Ibru. Ri unune lo Iesu, isau le aunbiing ri tafe tatawin, ri ka ier isi fis sabin una lotu Iudaia.

Leta igii i fas ri le, na unune kiri sau lo Iesu, ke rik tortores na mata God.

Iesu i e Kalalik ke God, ma i liuliu kulkulef lon foron angelo ke foron profet tikii. Ma puput fuuh ae Iesu i tel ta u, i kiliis ufu puput tofe. I tom i laulaumet na pris ma i ta ta dawu tom, una pa ufu foron sinang laulau kirer. Pesu, keren unune sau lo Iesu.

Leta usuf Fan Ibru i aragii:

1:1-4 Iesu i e Kalalik ke God ma i finngas God usuf kerer

1:5–2:18 Iesu i laumet lon foron angelo ma i e Tom Fafaliu

3:1–4:13 Iesu i laumet lo Moses ru e Josua

4:14–7:28 Iesu i laulaumet na pris kirer

8:1–9:28 Puput fuuh

10:1-39 Dawu Iesu i pa ufu foron sinang laulau kirer

11:1-40 Unune

12:1–13:19 Keren unune lo Iesu ke kerek mis-
uut lo

13:20-25 Farfarop na orek

Iesu i Liuliu Kulkulef foron Angelo

¹ Tinpakanini, God i orek la usuf foron tubu-
tamat kerer na ngusun foron profet na ifuun e
aunbiing, ke na marmarsan sal. ² Isau le, na foron
farfarop na biing igii, i orek usuf kerer na ngusu
ke Kalalik, ae i fakale ta u ini foron tier tikii, ma lo
i sau, God ka fakiis ta foron tier tikii na piklinbat
turan bat. ³ Ke Kalalik i fapil memeh ke God, ma
ifasi arae God tom. I pose turim na foron tier tikii
ini rakrakai na orek kia. Ma aunbiing ka fafuu ta
kerer koseng foron sinang laulau kirer, ka kiis na
mia God, Tara King buuui na kukulii. ⁴ Ma ka kep
tara kiiskiis ae i liuliu kulkulef lon foron angelo
tikii. Ma as sabin ae Tama i ta ta u usuf i, i liuliu
kulkulef na asan foron angelo tikii.

⁵ Wara le God biil i tara ta sing ti angelo aragii,
“O keng Kalalik,

igii ia ka tapiiek Tamam.”

Ma biil sabin i tara ta sing ti angelo aragii,

“Ian Tama,

ma in keng Kalalik.”

⁶ Ke aunbiing ka wuun ufu ta Kalalik famu kia uga
na piklinbat, ka tarah,

“Foron angelo tikii ke God rin lotu tom unaisa.”

⁷ Ma ulon foron angelo, ka tarah,

“I tel foron angelo kia arae kif,

ke foron fafauun kia arae karfian yiif.”

⁸ Isau le, ulon ke Kalalik ka tarah,

“God, nian kiiskiis an king kiam in kiis fitliu ma
biil ti farfarop lo,

ma na tortores na sinang sau

1:5: BukSong 2:7; 2Samuel 7:14; 1Stori 17:13

1:6: Lo 32:43

1:7: BukSong 104:4

1:8: BukSong 45:6,7

on nagogon matanfuntih
kiam ini.

⁹ O ier isi sinang ae i tortores,
ma o ka ememse sinang laulau.

I e wara ae God, God kiam,
ka ta ta laes sing o,
arae i to wel na olom,

ke ka falaumet o lon foron talam.”

¹⁰ Ke God i tara sabin sing ke Kalalik aragii,
“Kumguui, tina tanwaran fakfakiis o luun ta
waransinglen na piklinbat,
ma o fakiis ta bat ini limam.

¹¹ Run mangmangal, isau le on kiis fitliu.

Run mutmut arae kaen ae i tofe.

¹² On finris ru arae nenge kaen.

On kiliis ufu ru arae tikas i kiliis ufu kaen tofe.

Isau le wo, biil o sokiliis la,
ma biil ti farfarop lo e foron bet kiam.”

¹³ God biil i tara ta sing ti angelo sabin le,
“Kiis na miang,

papang na aunbiing ian luun foron tuui kiam
na piklin kekem.”

¹⁴ Foron angelo tikii ri foron tanwa, ae ri tel foim
la ke God. I wuun ri la isi rin lupes fanu ae rin kep
fafaliu.

2

Fafaliu ke God i Temin Tier

¹ Pesu, keren wol papte foron fafausum ae kere
ka ongen ta u, isi gong kere bok koseng u. ² Foron
orek ae foron angelo ri use ta u pakanini, imel e
tatawin lo. Male tikas i lek u, le biil i misuut lo, ke

rin ta fangungut sing i, namin sinangu tom. ³ Male i arae, ke arafa keren alef arae, male kere par ufu tara fafaliu igii? Fafaliu igii, Kumguui tom i fafas famu ta ini. Ma fanu ae ri ongen ta u, ri ka famalal u sabin usuf kerer, le i tekentu. ⁴ God ka fatekentu u sabin ini foron fakileng, foron tier an fabitit ke marmarsan rakrakai na foim, ma ka tem fanu ini foron fafen ken Tanwa Kalkaluu, namin wolwol kia tom.

Iesu i Tapiek Kaltu Toh isi in Faliu Fanu

⁵ God biil i luun ta foron angelo isi rin nagogon piklinbat fuuh ae in tapiek namih, ae keme use u, biil. ⁶ Isau le, na nenge orek na Buk na Gogoh, tikas i use u aragii,

“Kemem fanu, keme sani tom ae o ka lala wol la lo kemem?

Ke isi sani tom o ka lala fofonoi la lo kemem?

⁷ O mamlik luun ta kemem na piklin foron angelo. O me kemem ma o ka ta as laumet usuf kemem, arae bangbang kimem.

⁸ Ma o ka luun foron tier tikii na piklin kekmem.” Aunbiing God i use u le, ka luun ta foron tier tikii na piklin kekrer, ke i malal le biil mang ti tier sabin ae biil i kiis na pikli kerer. Na foron bet igii, biil biitom kere par u le foron tier tikii ri kiis na pikli kerer. ⁹ Isau le kere par Iesu, ae God i mamlik luun ta u na piklin foron angelo. Ma igii, God ka me ta u ma ka ta as laumet usuf i, wara na fangungut ken minet ae i kalsakai ta u. I met isi fanu tikii wara na famais ke God.

¹⁰ God, ae i fakiis ta foron tier tikii isi kia tom, i ier isi in lame in fuun e berberat kia isi rin kiis na

memeh kia. Pesu, i tortores tom isi in mangte Iesu ik kalsakai fangungut, isi ik tapiék waransinglen tutus na fafaliu kiri. ¹¹ Ier ae i fakalkaluu fanu la, ke fanse sabin ae i fakalkaluu ta ri, itikii sau e Temri. I e wara, ke Iesu biil i to matlawen isi foteng ri le foron tualik. ¹² Ka tara sing God aragii,

“Ian fafas ini asam usuf foron tuaklik,
ma ian seksek an ususefages unaisam,
na matan fanu aunbiing ri kiis turim.”

¹³ Ma ka tara sabin aragii,

“Ian luun unune kiak lo.”
Ke ka tara sabin aragii,

“Iau igii, turan berberat ae God ka ta ta u usuf iau.”

¹⁴ Aunbiing i tara le “berberat,” kamtina le fanu, ae imel e pununfo ri, ke dawu ri. Pesu, Iesu sabin i tapiék kaltu toh arae ri, isi minet kia ik falaulau Satan ae i pose na rakrakai ken minet. ¹⁵ I met ta isi fasengsegeng fanu ae ri soke minet, ma sokeh ae ka kabet ri na foron biing tikii na liu kiri. ¹⁶ Tekentu le Iesu biil i tel ta foim igii una lupes foron angelo, biil. Una lupes foron tubutamat e Abaram. ¹⁷ I e wara ae, Iesu ka tapiék arae foron tualik na foron tier tikii, isi in tapiék nenge laulaumet na pris, ae i mais fanu la, ma i tekentu la na foim kia usuf God, ma isi ik ta liu kia tom arae tunmapek una tel ufu foron sinang laulau ken fanu. ¹⁸ I tom i kalsakai ta foron fangungut turan foron fatoftof, pesu, ifasi in lupes fanse ae ri tafe foron fatoftof.

2:12: BukSong 22:22
41:8,9

2:13: Aisaia 8:17,18

2:16: Aisaia

3

Iesu i Laumet lo Moses

¹ Foron kalkaluu na tuaklik, God i tawi ta gam sabin isi gamen kau na kukulii. Pesu, gamen luun wolwol kimi lo Iesu, i e Aposel ke Laulaumet na Pris ae kere fapos u la. ² I tel fatus foim ke God ae i tim pes ta u, arae sabin Moses i tel fatus foim na fatpoton fanu tikii ke God. ³ Ma i tortores tom le Iesu in kep as laumet lo Moses, arae sau lon tom tel fel, in kep as laumet na fel ae i tel u. ⁴ Wara le foron fel tikii, imel e kaltu i tel ta u, isau le God i tel foron tier tikii. ⁵ Moses i tel fatus foim kia arae nenge fafauun na fatpoton fanu tikii ke God. Foim kia i finngas sani ae God in famalal u namih. ⁶ Isau le Karisito, i e Kalalik ke God ma i tel fasuut foim kia arae laulaumet na fatpoton fanu ae ri arae fel ke God. Kere fel ke God, male kere tifat, ma biil kere sokeh, ma kere ka nene ini unune isi foron tier ae kere laes ini.

Fafanau ulon Fanu ae ri Ongen Fabulwar

⁷ Pesu, Tanwa Kalkaluu ka tarah,
 “Igi, male gam ongen kine,
⁸ gong gam fasorokai balmi
 arae foron tubutamam gam,
 ae ri ta ta pokta ri ta usuf iau pakanini,
 ma ri ka tof ta iau,
 aunbiing ri kiis ta na falifu foes.
⁹ Aiwa, ri tof ta iau ma ri ka luun ta iau na fatoftof,
 taftawa le ri ka par ta sani ia tel ta u, na ifet e
 sangful e bet.
¹⁰ Pesu, ia ka ngaliaf ulon fanu na ulul ae,

ke ia ka tarah,
 ‘Na balri, fitliu ri la rong koseng iau,
 ma biil ri ier isi mi na foron sal kiak.’

¹¹ Pesu, ia ka ngaliaf ma ia ka falimlim aragii,
 ‘Biil tom rin to kau ta na salan mangeh kiak.’ ”

¹² Foron tuaklik, gamen tumarang, isi gong tikas lo gam imel e sinang laulau na liu kia, ma unune kia i luut ke ka tamikis koseng God ae i liu. ¹³ Isau le, gamen farakrakai faliu ini gam na foron biing temtem tikii ae ri foteng u le, “Igii,” isi biil ti sinang laulau in fabal tikas lo gam ma ik fadorokai bala.

¹⁴ Kere foron tala Karisito, male kere posefat na unune papang na farfarop, arae tom tinpakanini.

¹⁵ Arae ia ka use ta u le,
 “Igii, male gam ongen kine,
 gong gam fadorokai balmi
 arae foron tubutamat gam,
 ae ri ta ta pokta ri ta usuf iau pakanini.”

¹⁶ Fansae ae ri ongen kine God ma ri ka ta pokta ri lo? Fanu sau ae Moses i lame fasuu ri ta tina Isip, bikiih? ¹⁷ Fansae ae God i ngaliaf ta ulo ri na ifet e sangful e bet? Fanu sau ae ri tel ta sinang laulau, ma ri ka met na falifu foes, bikiih? ¹⁸ Ma fansae ae God i falimlim ta usuf ri le biil rin kau na salan mangeh kia? Fanu sau ae ri ongen fabulwar tah, bikiih? ¹⁹ Kere par u le, biil ifasi rin kau, wara le biil ri unune.

4

Salan Mangeh ke God

¹ Falimlim ke God igii biitom, isi fanu rin kau na salan mangeh kia. Pesu keren tumarang, tarama fal lo gam biil rin to kau. ² Wara le kere sabin kere ka ongen ta Rokap na Fafas arae foron tubutam kerer. Ri ongen ta u, isau le biil i lupes ri, wara le aunbiing ri ongen u, biil ri luun u turan unune. ³ Ma kerer sau ae kere unune, kere kau na salan mangeh kia. Ma God i use ta u aragii,

“Pesu ia ka ngaliaf, ma ia ka falimlim aragii,

‘Biil tom rin to kau ta na salan mangeh kiak.’ ”

Isau le foim kia i rop ta tom na aunbiing i fakiis ta piklinbat. ⁴ Ma nenge orek na Buk na Gogoh i ororek isi fafit u e biing, aragii,

“Ma na fafit u e biing,

God ka mangeh na foron foim tikii kia.”

⁵ Ke arae nenge orek sabin ae ia ka use famu ta u, i aragii,

“Biil tom rin to kau ta na salan mangeh kiak.”

⁶ Falimlim ke God i kiis ta tom arae, le fal rin kau na salan mangeh ae. Ma fanu ae ri ka fas famu ta ri ini Rokap na Fafas biil ri kau, wara na sinangun ongen fabulwar kiri. ⁷ Pesu, God ka luun nenge biing sabin ma ka foteng u le, “Igii.” Ma arae ia use famu ta u, na ifuun e bet namih, ka orek na ngusu Dewit aragii,

“Igii, male gam ongen kine,

gong gam fasorokai balmi.”

⁸ Male Josua i ta ta mangeh sing ri, ke God biil in use nenge biing sabin namih, biil. ⁹ Pesu, mangeh ae i kiis ta tom arae, i e Biingen Mangeh ken fanu

4:3: BukSong 95:11

4:4: Stat 2:2

4:5: BukSong 95:11

4:7: BukSong 95:7,8

4:8: Lo 31:7; Josua 22:4

ke God. ¹⁰Ke aunbiing tikas i kau na salan mangeh ke God, i sabin i mangeh na foron foim kia tom, arae God i tel ta u. ¹¹Pesu, keren gugul tom isi keren kau na salan mangeh ae, isi gong tikas i luut na sinangun ongen fabulwar.

¹²Wara le, orek ke God i liu ma i yan. I yen kanaka na popok una fapaket ae iun baba turim i yen. I kau sikit ma ka tempaek tanwa kerer ke balrer. Ma i kikiit sikit una falifu ae tua kerer ke gorop lo kerer ru fatafe lo. Ke i fapos foron wolwol kirer turan foron tier ae kere nunuk u la na balrer. ¹³Biil ti tier ae God i fakiis ta u i mumun na mata. Foron tier tikii i sapeng ma i malmalal na mata. Ma namih, keren ti na mata ma kerek fapos foron tier tikii ae kere ka tel ta u.

Iesu i e Laulaumet na Pris kirer

¹⁴Pesu, keren posefat na unune ae kere fapos u la, wara le Iesu, Kalalik ke God, i e Laulaumet na Pris kirer, ka tatkau ta ubae na kukulii. ¹⁵Gong kere wol le Laulaumet na Pris kirer, biil ifasi in mais kerer na aunbiing biil ti rakrakai kirer. Wara le i tafe ta marmarsan fatoftof sabin arae kerer, isau le biil i tel ta ti sinang laulau. ¹⁶Pesu, keren kep balamas ma kerek la fatat nian kiiskii an king ke God ae ifuun ini famais, isi ik mais kerer ma ik lupes kerer aunbiing kere tafe tatawin.

5

¹God tom i fule pes foron laulaumet na pris la tina fatpoton fanu. I tim pes ri isi rin ti fakileng fanu na mata, ma isi ta foron fafen ke rik tel tun-mapek una foron sinang laulau ken fanu. ²Nenge

lauaumet na pris ifasi in fofu ini fanu ae i barung e wolwol kiri, ma ri la rong, wara le i sabin imel e fale luut kia. ³ I e wara, ka tel tunmapek la isi foron sinang laulau kia tom, ke ken fanu sabin.

⁴ Biil tikas in kep foim arae laulaumet na pris na wolwol kia tom, biil. Na fakam ke God tom, arae i kam pes ta Aron. ⁵ Ke Karisito sabin arae, biil i falaumet u tom isi tapiiek laulaumet na pris, biil. God tom i tara sing i aragii,

“O keng Kalalik,
igii ia ka tapiiek Tamam.”

⁶ Na nenge orek sabin na Buk na Gogoh, God i tarah,

“O nenge pris ae o kiis fitliu,
matngan pris arae Melkisedek.”

⁷ Na foron biing ae Iesu i liu ta aga na piklinbat, i sising ma ka piispiis God la ini tineng turan danun mata, isi in faliu u koseng minet. Ma God ka ongen u wara le i fapu kanaka u tom na pikli. ⁸ Taftawa le i Kalalik ke God, isau le fangungut ae i kalsakai u, i fausum u isi ik misuut lo God. ⁹ Ma aunbiing ka fasuut ta u, ka tapiiek waran fafaliu ae i kiis fitliu ken fanu tikii ae ri misuut lo. ¹⁰ Ke God ka luun u isi in tapiiek Lauaumet na Pris, arae Melkisedek.

Fafanau isi Unune Gong i Luut

¹¹ Ifuun e tier biitom kemen use u na tier igii, isau le i ngangaten kanaka isi kemen famalal u usuf gam, wara le gam tom biil gam engenges isi kep u. ¹² Gam ka unune ta na dolon aunbiing,

---

5:3: WokPris 9:7   **5:4:** KisimBek 28:1   **5:5:** BukSong 2:7
5:6: BukSong 110:4   **5:7:** Metiu 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46   **5:12:** 1Korin 3:2

ma igii ka fasi mang le gamek tapiiek foron tom fafausum. Isau le, gamen dar tikas biitom isi in bele fausum gam sabin ini foron mulan fafausum na orek ke God. Gamen sus biitom, ma biil ifasi gamen ien inen rakrakai. ¹³ Se i sus biitom, i kalalik puun sau. Biil biitom i usum na tortores na sinang. ¹⁴ Isau le inen ae i rakrakai, an fanu matuk, ae ri falasan mulmul ri tom na par failiim rokap na sinang ke sinang laulau.

6

¹ Pesu, keren paskek isi foron fafausum ae in farakrakai kerer isi unune kirer ik matuk. Ma gong sabin kere belbel fafausum ini foron mulan fafausum lo Karisito. Kere ka kep ta u, e foron fafausum arae: Sokiliis liu koseng foron sinang ae in lame kerer una minet, unune lo God, ² fafausum ini sinangun bapitaiso, sinangun luun limrer na olon fanu, apaptifis ken foron minet, ke nagogon ae God in tel u, in kiis fitliu. ³ Keren paskek male God in somangat.

⁴ Biil ifasi tikas in kep fafis fanu ae ri ka usum ta na malal, ri ka tof ta fafen tina kukulii, ri ka kep ta Tanwa Kalkaluu, ⁵ ke ri ka tof ta rokap ae na orek ke God turan rakrakai kia ae in tapiiek namih. ⁶ Male ri ka sok ufu unune kiri lo Karisito, ke biil ifasi rin kep fafis ri sabin isi rik sokiliis liu kiri. Wara le, aunbiing ri tel u arae, ke i aragii ri ka fakulkulik Kalalik ke God pes tala na aupaket, ma ri ka famatlawen u na matan fanu.

⁷ Nanal ae i kiim danun us la ae i luut, ma ka ta inen una lupes fanse ae ri soso, nanal ae God i

fakalok u. ⁸ Isau le nanal ae foron finau ae imel e si turan au moseng ri kuum lo i reke. Biil in sawin ke God ik bo u, ma na farfarop lo ik fasok u.

⁹ Foron talang, taftawa le keme orek aragii usuf gam, isau le keme unune tom le gamen tel rokap na sinang ae i finngas u le God ka faliu ta gam. ¹⁰ God biil i tel ti tier la ae biil i tortores, biil. Pesu, biil ifasi in ruruu na foron foim kimi, ke famais ae gam finngas ta u usuf i, aunbiing gam lupes ta fanu kia, ma gam tongon lupes ri biitom. ¹¹ Keme ier le gam temtem tikii, gamen foim rakrakai tom arae ini famais, papang na farfarop, isi foron tier ae gam nene isi ini unune ik suut. ¹² Biil keme ier isi gamen angos, biil. Gamen arae fanu ae ri unune ma ri ka kiis fofu isi kep foron tier ae God i falimlim ta ini.

Falimlim ke God Biil Ifasi in Sokiliis

¹³ Aunbiing God i falimlim ta usuf Abaram, i falimlim ini asa tom, wara le biil ti as sabin awii i laumet lo. ¹⁴ Ka falimlim aragii, “Tekentu kanaka, ian fakalok o ma iak ta in fuun e tubumtamat.” ¹⁵ Abaram i kiis fofu ma ka nene ke nami ka kep foron tier ae God i falimlim ta ini usuf i.

¹⁶ Aunbiing fanu ri falimlim, ri falimlim la ini asan tikas ae i laumet lo ri. Ke falimlim ae, ka fatekentu sani ae ri use ta u, ma i farop tikii foron fapue. ¹⁷ Ma God sabin, i falimlim tom ini asa, isi ik finngas fanu kia, ae ka falimlim ta usuf ri, le biil mang in sokiliis wolwol kia sabin. ¹⁸ God i tel ta falimlim kia usuf kerer ke ka fatekentu u ini asa tom. Iwu e tier igii biil i sokiliis la, wara le, God biil i to fasi in lem. I falimlim ta aragii, una farakrakai

kerer, ae kere fin unaisa, aunbiing kere posefat na unune kirer ae kere nene ini isi falimlim ke God ae na famu lo kerer. ¹⁹ Unune kirer isi falimlim ke God, i arae nenge angga ae i pose papte tanwa kerer. Angga ae i rakrakai ma biil ifasi in tafutlok. Nene kirer ini unune i kau sikit una falifu ae i kalkaluu kanaka, i liu ufu kaen ae na palgan Felun Tunmapek. ²⁰ I e falifu ae Iesu i kau famu ta lo isi kerer. I Lauaumet na Pris fitliu, arae Melkisedek.

7

Melkisedek i Pris Arafah

¹ Melkisedek i king tina Salem ma i pris ke God Buuii kanaka na Mawe. Abaram i paket tikii foron king, ma aunbiing i fis, Melkisedek ka tafe u ke ka fakalok u. ² Ke Abaram ka ta itikii tina nenge sangful na foron tier tikii kia usuf i. Melkisedek, kamtina le, “King ken tortores na sinang.” Ke ri foteng u la sabin le, King tina Salem, kamtina le, “King na siaroh.” ³ Biil ti tama ru e tina, biil ti aulaumet lo, biil tikas i usum na tanwara ke farfarop na liu kia. Melkisedek i arae Kalalik ke God, i pris fitliu.

⁴ Wol pes u, Melkisedek i tara kaltu! Taftawa le Abaram i tara tubutamat kerer, isau le i ta itikii tina nenge sangful na foron tier usuf Melkisedek, tina foron tier ae i kep ta u na fapaket. ⁵ Taftawa le fan Israel turan berberat ke Liwai ri fatlatualik, ma ri foron tubutamat e Abaram, isau le nagogon ke Moses i use u le fan Israel tikii, rin ta itikii la tina nenge sangful na foron tier tikii usuf foron

sikinting lo Liwai, ae ri tapiiek arae foron pris.
⁶ Melkisedek biil i sikinting lo Liwai, isau le i
 kep itikii tina nenge sangful na foron tier tikii
 sing Abaram. Ke ka fakalok Abaram, ae i kep ta
 falimlim sing God. ⁷ Ma i malal tom le, nenge tara
 kaltu i fakalok ier la, ae i fabiro lo. ⁸ Foron Liwai
 ae ri kep itikii la tina nenge sangful na foron tier
 tikii, ri met la sau. Isau le Melkisedek i laumet lo ri,
 wara le, Buk na Gogoh i use u le i liu. ⁹ Ma kere tara
 la aragii, Liwai ae i kep itikii la tina nenge sangful
 na foron tier tikii, i ta u sabin usuf Melkisedek
 lo Abaram. ¹⁰ Wara le, aunbiing Melkisedek i
 tafe ta Abaram, Liwai tinawii biitom na pununfo
 tubutamat.

Iesu i Matngan Pris arae Melkisedek

¹¹ Foim ken foron pris tina mat ke Liwai, i e
 waransinglen na nagogon ae God i ta ta u usuf
 fan Israel. Male foron pris ae, ifasi rin tel ufu
 sinang laulau ken fanu, ke isi sani biitom God ka
 ier isi luun pes nenge pris arae Melkisedek, ma biil
 arae Aron? ¹² Wara le, aunbiing imel e sokiliis na
 foron pris, ke nagogon sabin in sokiliis. ¹³ Ier ae
 keme use foron orek igii ulo, e Kumguui kirer. I
 tina nenge mat keskes, ma biil tikas tina mat ae, i
 kep foim ta arae pris. ¹⁴ I malal le Kumguui kirer
 tina mat ke Juda, ma Moses biil i use ta u le foron
 pris rin la tina mat ae, biil. ¹⁵ Sani keme use ta u i
 malal kanaka. Nenge pris keskes arae Melkisedek
 i tapiiek tah. ¹⁶ Biil i kep foim arae pris, namin mat
 kia, biil. Wara le biil i tina mat ae nagogon i use ta

---

* **7:11:** Aron tina mat ke Liwai, ma foron tubutamat e Aron ri
 foim arae foron pris

u, biil. I tapiiek arae pris wara na rakrakai na liu ae biil in to rop. ¹⁷ Wara le Buk na Gogoh i tara aragii, “O nenge pris ae o kiis fitliu, matngan pris arae Melkisedek.”

¹⁸ God ka tel ufu nagogon famu, wara le biil ti rakrakai kia ma biil ifasi in lupes kerer, ¹⁹ wara le nagogon ae, biil ifasi in farokap fanu. Isau le igii, God ka tel ta nenge puput fuuh ae ifasi keren nene ini unune isi. I rokap kanaka na nagogon ae, wara le i lame kerer fatat God.

²⁰ Aunbiing God i luun Iesu arae pris, i tel u ini nenge falimlim. Fal ri tapiiek pris, God biil i tel ta ti falimlim usuf ri, biil. ²¹ Isau le, aunbiing Iesu i tapiiek pris, God i falimlim ta usuf i le, “Kumguui ae biil ifasi in kiliis wolwol kia, ka falimlim ta aragii, ‘O nenge pris ae o kiis fitliu.’ ”

²² Wara na falimlim ae God ka tel ta u, Iesu tom ka fatekentu puput fuuh, ae i rokap kanaka na puput tofe.

²³ Tinpakanini ifuun ta e pris, wara le minet i tikale ri isi rin tel fitliu foim kiri. ²⁴ Isau le, Iesu i pris fitliu, wara le i liu fitliu. ²⁵ Pesu, ifasi in faliu fitliu fanu ae ri la usuf God lo i tom, wara le i kiis fitliu isi sising isi ri.

²⁶ Matngan laulaumet na pris arae ifasi lo kerer. I kalkaluu, biil ti tier ifasi rin tiu u ini ke biil i tel ta ti tier ae i duh ma i kiis pisih koseng foron tom tel sinang laulau, pesu God ka fakiis u bae na kukulii. ²⁷ Biil i arae fale laulaumet na pris, ae ri tel tunmapek la na foron biing tikii. Ri tel famu

u la isi sinang laulau kiri tom, ke nami isi sinang laulau ken fanu. Isau le, Iesu i ta ta liu kia tom arae fafen fatikii sau isi foron sinang laulau ken fanu. ²⁸ Foron laulaumet na pris ae ri luun ri la sau namin nagogon, biil ti rakrakai kiri. Isau le, nami na nagogon ke Moses, God ka tel nenge falimlim, aunbiing i tim pes ke Kalalik, ae ka tortores ta isi in tapiek Laulaumet na Pris fitliu.

8

Iesu i e Laulaumet na Pris na Puput Fuuh

¹ Wara tutus e sani keme ususe u la i aragii: Imel e nenge laulaumet na pris kirer, ae i kiis na mia na nian kiiskiis ken tara King buuii na kukulii. ² Ma i foim arae pris bae na kukulii, na falifu ae i kalkaluu kanaka, i e Felun Tunmapek tekentu ae Kumguui tom i tel ta u, ma biil e fanu.

³ Foron laulaumet na pris tikii, ri luun ta ri isi rin ta foron fafen ke rik tel tunmapek. Ma i temin tier tom le Iesu sabin in ta ti fafen. ⁴ Male i aga na piklinbat, ke biil in tapiek ta arae nenge pris, wara le ka mel ta e fanu ae ri ta foron fafen la namin nagogon ke Moses. ⁵ Ri foim la na Felun Tunmapek, ae i arae tantanwan sani buuii na kukulii. I e wara God ka fanau ta Moses aunbiing i geges isi fiti Palpalbuang ke God. I tara aragii, “Ongen u, on tel foron tier tikii, arae tom ia finngas ta wo ini bae na pungpung.” ⁶ Isau le foim ae God i ta ta u usuf Iesu arae pris, i liu ufu foim ken foron pris tikii. Arae sabin na puput ae Iesu i tel ta u isi in tel turim God turan fanu, i liu ufu puput tofe,

wara le puput fuuh i ti na olon falimlim, ae i rokap kanaka na neng tofe.

⁷ Male puput famu i rokap sau, ke biil sabin in mel e tikas pes. ⁸ Isau le God i tafe u le fanu ri tel sinang laulau biitom, pesu ka tarah,

“Kumguui i tara aragii:

Nenge aunbiing in tapiek,
ae ian tel nenge puput fuuh
turan fan Israel
ke turan fan Iudaia.

⁹ Biil in arae puput

ae ia tel ta u turan foron tubutamat ri,
aunbiing ia tangne fasuu ta ri tina Isip,
wara le biil ri to misuut ta na puput kiak.

Ma ia ka tamikis koseng ri.

Ia Kumguui ia use u aragii.

¹⁰ Igi e puput ae ian tel u turan fan Israel
na foron biing namih:

Ian luun foron nagogon kiak na wolwol kiri,
ma iak siit u na balri.

Ian tapiek God kiri,
ma rik tapiek fanu kiak.

¹¹ Biil mang tikas in fausum ier ae na fatat u,
le tualik aragii,

‘On usum lo Kumguui,’
wara le, ri tikii rin usum lo iau,
tipes u lon fanu foes ulon fanu kausi.

¹² Wara le ian pa ufu foron sinangu ri ae biil i tortores,
ma biil mang ian wolpes foron sinang laulau kiri.”

¹³ Aunbiing God i foteng ta puput igii le, “puput fuuh,” i malal le puput famu i tofe. Sani ae i tofe ma i mutmut, biil in sawin ke ik mangmangal.

9

Sinangun Lotu na Puput famu

¹ Na puput famu imel e pintokon lotu, ke imel sabin e salan lotu, aga na piklinbat. ² Ri fiti nenge palpalbuang, ke ri ka rum paket u. Na kakah lo, imel e nian soti ken lam, ke nenge luuf una luun beret ae ri ta u la usuf God. Kakah ae ri foteng u la ini Falifu Kalkaluu. ³ Ma na poktan fawu u e kaen ae i tempaek rum ae, imel e nenge rum ae ri foteng u ini Falifu ae i Kalkaluu Kanaka. ⁴ Aiwa, imel e luuf ae ri tel u ini goul ma ri fasok foron tier la lo ae sana i furung rokap. Ma bokiis na puput sabin ae ri mof u ini goul, i kiis la lo e rum ae. Na bokiis ae, imel e pungun dan ae ri tel u ini goul ma imel e mana na palga. Buk ke Aron ae i luun kubu tinaiwa sabin na palgan bokiis turan iwu e dangan fat leplep na puput ke God. ⁵ Na olon bokiis na puput ae, iwu e tantanwan fakfakiis, ae ru finngas memeh ke God. Foron papawu ru i luuk kale matan bokiis ae, na falifu ae God i pa ufu foron sinang laulau la lo. Isau le igii, biil ifasi kemen use tikii foron tier ae.

⁶ Aunbiing foron tier tikii na palpalbuang ae ka geges tah, ke na foron biing tikii, foron pris ri kau la una kakah lo, isi tel foim kiri. ⁷ Isau le,

9:2: KisimBek 25:23-40; 26:1-30   **9:3:** KisimBek 26:31-33

9:4: KisimBek 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Namba 17:8-10; Lo 10:3-5

9:5: KisimBek 25:18-22   **9:6:** Namba 18:2-6   **9:7:** WokPris

16:2-34

laulaumet na pris keskes sau i kau la una rum ae na palga, na itikii sau e biing na nenge bet. Biil in kau foes, biil. In kau tom ini ti dah isi ik ta u arae fafen usuf God, una pa ufu sinang laulau kia ke sinang laulau sabin ae fanu ri tel saraf ta u. ⁸ Na foron tier igii, Tanwa Kalkaluu ka famalal u le, aunbiing palpalbuang famu i soti biitom, ke sal una kau una falifu ae i Kalkaluu Kanaka biil biitom i sapeng. ⁹ Tier igii i arae tintof una aunbiing igii. I finngas u le, foron fafen turan foron tunmapek ae ri ta u la usuf God, biil ifasi in fafuu balri, isi rik usum le ri ka sengsegeng tah, biil. ¹⁰ Foron tier igii, ri ororek sau isi sinangun ien, yin ke marmarsan sinangun fafuu pununfo ri. Ri foron nagogon una pununfo kerer sau, ma ri kiis sau papang na aunbiing sal fuu ka tapiek.

Dawu Karisito i Fafuu Fanu la

¹¹ Aunbiing Karisito i la ta uga, arae Laulaumet na Pris na foron rokap na tier ae ka kiis tah, i kau ta na palgan palpalbuang ae i laumet ma i rokap kanaka na neng tina piklinbat. Palpalbuang ae, fanu biil ri tel ta u, ke i malal le biil e tier tina piklinbat. ¹² Biil i kau ini ti daun meme le ti daun fabiro bulmakau, biil. I kau fatikii sau una falifu ae i Kalkaluu Kanaka ini dawu tom, ma ka fasengsegeng kerer, isi kerek kep liu fitliu. ¹³ Namin nagogon ke Moses, ri sapi fanu la ini daun meme ke daun bulmakau turan piyiif na fabiro bulmakau fin ae ri fasok ta u. Ri tel u la lon fanse ae ri duh na mata God, isi ik fafuu pununfo ri. ¹⁴ Male i arae, ke i tekentu kanaka le dawu

Karisito i fafuu balrer. Na rakrakai ken Tanwa Kalkaluu ae i kiis fitliu, Karisito ka ta ta liu kia usuf God, arae fafen ae biil ti tok lo. I fafuu kerer isi kerek usum le kere ka sengsegeng ta koseng foron foim ae biil ti liu lo, isi kerek foim ke God ae i liu.

¹⁵ I e wara, Karisito sau ifasi in tel turim God turan fanu na puput fuuh, isi fitliu rin kep fafakalok ae i fakale ta ri ini namin falimlim kia. Wara le, aunbiing i met tah, minet kia ka fiil fasengsegeng ta ri koseng foron sinang laulau kiri, ae ri ka tel ta u na piklin puput famu.

¹⁶ Male tikas i ier isi in use famalal u le se in tikiliis u aunbiing in met, ke in sisiit na ti aun buk. Isau le aun buk ae, biil bii in yan, papang na aunbiing rik usum le kaltu ae ka met tah. ¹⁷ Aun buk ae biil in yan, aunbiing kaltu ae i liu biitom. Isau le aunbiing ka met tah, ke ik yan mang. ¹⁸ I e wara, ae puput famu sabin biil in yan tah, male biil ti dah. ¹⁹ Aunbiing Moses ka fas ta fanu tikii ini pintokon foron nagogon tikii, ka kep daun fabiro bulmakau turan daun meme, ke ka to turim u na dan. Ka kep nenge akan isop ae ri kabet u turan olon sipsip ae ri kus famelmelek ta u, ka falum u na dah ae, ma ka pakte u una buk na nagogon ke ulon fanu tikii sabin. ²⁰ Ka tara aragii, “Dah igii, i fatekentu puput, ae God i tara ta le, gamen misuut lo.”* ²¹ Arae sau i tel ta u, ka pakte dah sabin na palpalbuang turan foron tier tikii ae ri foim la ini na lotu. ²² I tekentu le, namin nagogon ke Moses, i par aragii fatat foron tier tikii rin fafuu u ini dah.

9:19: KisimBek 24:6-8   * **9:20:** Par KisimBek 24:8   **9:21:**
 WokPris 8:15   **9:22:** WokPris 17:11

Male biil ti dah i ring, ke God biil in to pa ufu foron sinang laulau.

²³ Pesu, na foron tier igii, ri arae foron tantanwan tier sau buuii na kukulii, i temin tier tom le rin fafuu ri ini daun foron muruuw. Isau le foron tier tutus buuii na kukulii, rin fafuu ri ini dah ae i rokap kanaka na daun foron muruuw. ²⁴ Wara le, Karisito biil i kau ta na falifu ae i Kalkaluu Kanaka, ae fanu sau ri tel ta u ma i tantanwan falifu tekentu. I kau tom bae na kukulii, ma igii ka ti na mata God isi kerer. ²⁵ Biil i kau isi in belbel ta u tom arae tunmapek usuf God, arae laulaumet na pris i kau la una falifu ae i Kalkaluu Kanaka na foron bet tikii, ini daun foron muruuw ma biil e dawu, biil. ²⁶ Male arae, ke Karisito ik kalsakai ta fangungut na ifuun e aunbiing, types u tom na aunbiing God i fakiis ta piklinbat. Isau le igii na foron farfarop na biing, ka tapiiek fatikii sau, ma ka ta u tom arae tunmapek usuf God, una tel ufu foron sinang laulau. ²⁷ Fanu tikii fatikii sau rin met, ke nami rik ti na nagogon na mata God. ²⁸ Ke arae sabin lo Karisito, fatikii sau i ta u tom arae tunmapek usuf God una pa ufu foron sinang laulau ken fanu fuun. Ma in fis sabin, biil mang isi tel ufu foron sinang laulau, biil. In tapiiek isi faliu fanu ae ri nene isi.

10

Karisito i ta Pununfo tom arae Tunmapek

¹ Nagogon ke Moses i tantanwa sau e foron tier rokap ae in tapiiek namih, biil i foron tier tekentu. I e wara, foron tunmapek ae ri tel mulmul u na

foron bet tikii namin nagogon ke Moses, biil tom ifasi in fafuu fanse ae ri la fatat God isi lotu unaisa, biil. ² Male foron tunmapek ae, i fafuu ta fanu, ke biil mang rin tel tunmapek sabin. Wara le, rik fuu ta koseng foron sinang laulau kiri ke biil mang rin sir sabin kunan ti sinang laulau. ³ Isau le biil, wara le aunbiing ri tel foron tunmapek ae na foron bet tikii, ri ka namne pes foron sinang laulau sabin kiri. ⁴ Wara le, daun bulmakau ke daun meme, biil tom ifasi in pa ufu foron sinang laulau.

⁵ Pesu, aunbiing Karisito i tapiiek aga na piklinbat, ka tarah,

“Biil o naim tunmapek turan fafen,
isau le o fageges ta nenge pununfong.

⁶ Biil o laes la isi foron tunmapek ae ri tun u la turan foron fafen una tel ufu sinang laulau.

⁷ Ke ia ka tara aragii,
‘God, ia igii.

Ia la uga isi fasuut wolwol kiam,
arae ri siit ta u na Buk na Gogoh ulo iau.’ ”

⁸ Karisito i use famu ta u aragii, “Biil o laes ke biil o naim foron tunmapek, ke foron fafen, foron fafen ae ri tun u la, ke foron fafen una tel ufu sinang laulau.” Taftawa nagogon i use u le rin tel u. ⁹ Ke nami ka tarah, “Ia igii. Ia la uga isi fasuut wolwol kiam.” Ka kiliis ufu puput famu ini fawu e puput.

¹⁰ Iesu Karisito i fasuut wolwol ke God aunbiing i ta pununfo tom fatikii sau arae tunmapek una fakalkaluu kerer.

¹¹ Na foron biing tikii, foron pris ri soti ma ri ka tel foim la kiri. Ri tel tunmapek mulmul la usuf

God, isau le foron tunmapek ae biil tom ifasi in tel ufu foron sinang laulau. ¹² Isau le, Karisito i ta ta itikii sau e tunmapek usuf God isi foron sinang laulau ma tunmapek ae i kiis fitliu. Aunbiing ka tel ta u, ka kiis mang na mia God. ¹³ Ma tipes u na aunbiing ae, i nene biitom isi God in luun foron tuui kia na piklin keke. ¹⁴ Wara le, na itikii sau e tunmapek, ka fatortores fitliu fanse ae i famam fakalkaluu ri.

¹⁵ Tanwa Kalkaluu sabin i famalal u usuf kerer. I use famu ta u aragii,

¹⁶ “Kumguui i tarah:

Puput igii ian tel u tura ri,
na foron biing namih.

Ian luun foron nagogon kiak na balri
ma iak siit u na wolwol kiri.”

¹⁷ Namih, ka use u sabin aragii,

“Foron sinang laulau
turan foron sinangun lek nagogon kiri,
ian wol ufu mang.”

¹⁸ Ma aunbiing God ka pa ufu ta foron sinang laulau, ke biil sabin in mel e tunmapek una pa ufu sinang laulau.

Minet ke Iesu i Sapeng na Sal isi Keren La Fatat God

¹⁹ Pesu, foron tuaklik, wara na dawu Iesu ke kere ka kep balamas isi kau na Falifu ae i Kalkaluu Kanaka, ²⁰ na nenge sal ae i fuuh ma i ta liu. Sal ae i sapeng usuf kerer isi keren kau sikit na kaen ae i balo kale Falifu ae i Kalkaluu Kanaka. Kaen ae i e pununfo Iesu. ²¹ Ma wara le imel e tara pris

kirer ae i fofonoi lon fanu ke God, ²² pesu, keren la fatat God ini tekentu na balrer ke ini rakrakai na unune. Wara le Iesu ka sapi ta balrer ini dawu, isi wolwol kirer ik fuu koseng foron sinang laulau kirer ma ka sufe fafuu pununfo kerer ini dan ae i kalkaluu. ²³ Pesu, keren posefat na unune ae kere ka fapos ta u, wara le God i fasuut falimlim kia la tom. ²⁴ Ke keren wolpes ti fale sal sabin una fapti faliu gesges kirer na sinangun famais ke sinangun tel foron rokap na foim. ²⁵ Gong kere sok ufu sinangun kiis turim, arae fal ri ka sok ufu tah, gong. Isau le, keren farakrakai faliu kerer ma keren rakrakai na tel u, wara le gam usum le Biing ke Kumguui ka fatat mang.

Gong Kere Su Fis

²⁶ Male kere tongon tel sinang laulau biitom aunbiing kere ka usum ta na tekentu, ke biil ti tunmapek sabin in pa ufu foron sinang laulau kirer, biil. ²⁷ Keren kiis sau ini sokeh ma kerek nene pes nagogon turan tara na yiif ae in fasok foron tuui ke God. ²⁸ Male tikas ka lek ta nagogon ke Moses, ma iwu le ituul ri ka somangat turim le i sir kuna, ke rin siimete u ma biil rin to mais u. ²⁹ Male i arae, ke gam wol arafa lo ier ae i puris Kalalik ke God ma ka wol le dah na puput fuuh ae i fakalkaluu ta u i tier foes sau ma ka orek laulau ulon Tanwa Kalkaluu ae i ta famais la? Awii ngan biil in rakrakai e nagogon usuf i, beh? ³⁰ Wara kere usum lo ier ae i tarah, “Iau tom ian kiliis fafis sinang laulau kiri, ian kiliis u.” Ke ka tara sabin

---

10:22: WokPris 8:30; Esekiel 36:25   **10:27:** Aisaia 26:11

10:28: Lo 17:6; 19:15   **10:29:** KisimBek 24:8   **10:30:** Lo 32:35,36; BukSong 135:14

aragii, “Kumguui in nagogon fanu kia.” ³¹ I tier an sokeh le keren luut una lima God ae i liu.

³² Gamen wolpes foron biing pakanini sau, aunbiing gam kep ta malal na liu kimi, ma gam tifat tom na palgan piran tatawin ke fangungut. ³³ Fale aunbiing, fanu ri orek laulau la ulo gam ke ri ka ta fangungut sing gam na matan fanu. Ke na fale aunbiing sabin, gam tibel fanu ae ri kep fangungut arae. ³⁴ Gam mais fanu ae ri kiis na kamkabet ke gam ka lupes ri. Ke gam laes sau aunbiing fanu ri dat foes foron minmara gam, wara le gam ka usum ta le imel e rokap na minmara gam ae i kiis fitliu.

³⁵ Pesu, gong gam sok ufu rakrakai na unune kimi, wara le fasuat lo in laumet kanaka.

³⁶ Gamen tifat isi aunbiing gam ka tel fasuut ta wolwol ke God, ke gamek kep sani ae ka falimlim ta ini. ³⁷ Wara le Buk na Gogoh i tarah,

“Biil in sawin, ke ier ae le in tapiek, ik tapiek mang, ma biil in muduung.

³⁸ Ma tom tortores kiak in liu, wara na unune kia. Isau male ka su fis, biil mang ian laes ini.”

³⁹ Isau le kere biil kerer lon fanse ae ri su fis ma ri ka fiu, biil. Kerer lon fanu ae ri unune ma God ka faliu ta ri.

11

Unune

¹ Unune i aragii: Se i unune, ka usum ta na sani i nene isi, le in kep u tom. Biil biitom i par u, isau

le i usum tom le i tekentu. ² Fanu tinpakanini ri unune aragii, pesu God ka laes ini ri.

³ Na unune, kere ka usum le God i fakiis ta bat turan piklinbat ini orek kia sau. Sani kere par u, God i tel ta u ini sani ae biil ifasi keren par u.

⁴ Na unune, ke fafen ke Abel usuf God ka rokap kanaka na fafen ke Kain. Na unune sau kia, ke God ka foteng u le i tom tortores aunbiing i laes ini fafen kia. Na unune sau, pesu Abel ka ororek la biitom, taftawa le ka met tah.

⁵ Na unune, ke God ka kep ufu Enok tina liu igii isi biil in kalsakai minet. Biil ifasi rin im tafe u, wara le God ka kep ufu tah. Wara le aunbiing God biil biitom i kep pes u, God i laes kanaka ini. ⁶ Biil ifasi tikas in falaes God male biil i unune, wara le se i ier isi in la usuf God, in unune le God i liu ma in fasuat fanu ae ri engenges isi im isi.

⁷ Na unune, ke Noa ka misuut lo God ini sokeh aunbiing i ongen ta fafanau usuf i na foron tier ae in tapiiek ae biil biitom i par u. Ma ka tel nenge sip una faliu fanu na fel kia. Na unune, ke Noa ka famalal sinang laulau ken fanu tina piklinbat ma God ka foteng u le i tortores na mata, wara na unune kia.

⁸ Na unune, ke Abaram ka wong aunbiing God i tawi pes ta u isi la una nenge falifu ae God i falimlim ta ini le nami in ta u usuf i. I la sau, taftawa le biil i usum na falifu ae in la ulo. ⁹ Na unune sau, ke Abaram ka mel na falifu ae God i falimlim ta ini, arae nenge ses na nenge maleh keskes. I mel sau na foron palpalbuang, arae

---

11:3: Stat 1:1; BukSong 33:6,9; Jon 1:3

11:4: Stat 4:3-10

11:5: Stat 5:21-24

11:7: Stat 6:13-22

11:8: Stat 12:1-5

11:9: Stat 35:27

sabin lo Aisak ke Jekop. Ma falimlim ae ka la sabin ulo ru ae ru ti kiliis u. ¹⁰ Wara le Abaram ka parpar famu ta isi maleh ae waransinglen lo in kiis fitliu. Maleh ae, God tom i ninwei ta u ma ka tel ta u.

¹¹ Na unune, ke Abaram ka fapuar nenge kalalik. Taftawa le ka tubunkak mang ke Sara sabin i koros, isau le Abaram i unune, wara i usum le God ae i falimlim ta usuf i, in fasuut u tom. ¹² Ke tina itikii sau e kaltu igii ae ka tubunkak laulau mang, ka fapuar fanu fuun arae keltot buuii na bat ke arae karkarat ae na kiin ae biil ifasi rin wes u.

¹³ Fanu tikii igii ri met tom ini unune. Biil ri kep foron tier ae God i falimlim ta ini, biil. Ri par ta u sau tina tapak ma ri ka laes ini. Ma ri use u tom le ri kiis arae foron ses ke arae fanu ae biil ti maleh tutus kiri aga na piklinbat. ¹⁴ Fanu ae ri use u arae, i malal le ri im biitom isi ti maleh tutus kiri. ¹⁵ Male ri wolpes maleh biitom ae ri la koseng ta u, ke ifasi tom le rin fis ulo. ¹⁶ Isau le, ri namne nenge maleh ae i rokap kanaka, maleh ae buuii na kukulii. Pesu, God biil i matlawen isi rin foteng u le i God kiri, wara le ka fageges ta nenge maleh salri.

¹⁷ Na unune, ke Abaram ka ta Aisak arae tunmapek usuf God, na aunbiing God i tof u. Abaram, ae i kep ta foron falimlim, i geges isi siimete itikii tutus sau e kalalik kia, ¹⁸ taftawa le God i tara ta sing i le, “Fanu sau ae Aisak i fapuar ri, ri foron tubumtamat tutus.” ¹⁹ Abaram i usum le God ifasi in fapti fafis foron minet. Ma ifasi keren orek

---

11:11: Stat 18:11-14; 21:2   **11:12:** Stat 15:5; 22:17; 32:12

11:13: Stat 23:4; 1Stori 29:15; BukSong 39:12   **11:17:** Stat 22:1-14   **11:18:** Stat 21:12

fatoftof le, aunbiing Abaram i kep fafis Aisak tina salan tunmapek, i arae i kep fafis u tina minet.

²⁰ Na unune, ke Aisak ka fakalok Jekop ru e Esau ini foron tier in tapiiek namih.

²¹ Na unune, ke Jekop aunbiing fatat in met ka fakalok iun kalalik ke Josep. Ka parau na olon buk una la kia ma ka lotu unaisa God.

²² Na unune, ke Josep aunbiing fatat in met, ka use famu ta ninla suuh ken fan Israel tina Isip ke ka fas ta ri le rin kep foron tua aunbiing rin la koseng Isip.

²³ Na unune, ke tama ru e tina Moses ru ka fun u aunbiing i pang na ituul e funiil, wara ru par u le biil i nenge kalalik foes ma biil ru soke isi nagogon ken king.

²⁴ Na unune, ke Moses, aunbiing ka laumet tah, biil i ier isi rin foteng u le i kalalik ken keleflik ke Parau. ²⁵ I laes sau isi in kalsakai fangungut turim turan fanu ke God ma biil i ier isi mi na sinang laulau ae laes lo in kiis sau na fatuklin aunbiing.

²⁶ I wol le matlawen ae i ngar u na asa Mesaia* i rokap kanaka na foron minsik ae na Isip, wara le i parpar famu isi fasuat kia ae namih.

²⁷ Na unune, ke Moses ka la koseng Isip ma biil i soke isi ngaliaf ken king. I rakrakai tom wara le ka par ta God ae biil ifasi rin par u. ²⁸ Na unune, ke Moses ka fas fan Israel isi rin tel inen na Liuliu

11:20: Stat 27:27-29,39,40   **11:21:** Stat 47:31; 48:1-20

11:22: Stat 50:24,25; KisimBek 13:19   **11:23:** KisimBek 2:2;

1:22   **11:24:** KisimBek 2:10-12   * **11:26:** Mesaia na orek Ibru ma Karisito na orek Grik. Ma kamtina le, kalu ae ri to wel na olo una fakileng u le ri ka tus pes ta u.   **11:28:** KisimBek 12:21-30

Kulef ke isi sapi foron matanfel kiri ini dah, isi angelo ae in siimete foron kalalik tamat famu, gong i siimete foron kalalik famu kiri.

²⁹ Na unune, ke fan Israel ri ka sopaket palgantes ae ri foteng u ini Tes Melmelek arae ri la na mas. Isau le aunbiing fan Isip ri totof isi rin tel u arae, ri ka kong.

³⁰ Na unune, ke rakrakai na ubiif kawil Jeriko ka luut, aunbiing fan Israel ri taltal kawil u na ifit e biing.

³¹ Na unune, ke Rahap nenge tamfaes, biil i fiu turim turan fan Jeriko ae ri ongen fabulwar sing God, wara le i somangat pes ta iun sikin Israel ae ru la isi par fakum maleh ae.

³² Ke sani sabin ian use u? Biil imel e aunbiing kiak isi ian ususe lo Gidion, Barak, Samison, Jepta, Dewit, Samuel turan foron profet. ³³ Na unune, ri ka paket fale matanfuntih, ri ka nagogon ini tortores na sinang ke ri ka kep foron tier ae God i falimlim ta ini. Ri ka fakut ngusun foron laion, ³⁴ ri ka telmete piran karfian yiif ma ri ka alfe ngisan popok. Aunbiing biil ti rakrakai kiri ke God ka farakrakai ri. Ri ka rakrakai ma ri ka fes ufu foron uh na tom fapaket tina fale falifu keskes.

³⁵ Fale kelefin ri ka kep fafis berberat kiri tina minet. Fale fanu sabin ae ri kep fangungut sing fal, biil ri ier isi fakawe ufu unune kiri lo God isi rik sengsegeng, wara le ri parpar famu isi apaptifis

---

11:29: KisimBek 14:21-31   **11:30:** Josua 6:12-21   **11:31:** Josua 6:22-25; 2:1-21   **11:32:** Hetman 6:11–8:32; 4:6–5:31; 13:2–16:31; 11:1–12:7; 1Samuel 16:1–1King 2:11; 1Samuel 1:1–25:1   **11:33:** Daniel 6:1-27   **11:34:** Daniel 3:1-30
11:35: 1King 17:17-24; 2King 4:25-37

ae i rokap kanaka na liu igii na piklinbat. ³⁶ Fal lo ri, ri morot ini ri ma ri ka pis ri. Ma fal, ri kabet ri ini sen ma ri ka luun ri na kamkabet. ³⁷ Ri luumete fal, ri ka kiit paket fal ke ri ka siimete fal ini foron popok una fapaket. Fal ri bilbiling, ri killiliis sau ini punun sipsip turan meme ma fal ri ta fangungut sing ri ma ri ka falaulau ri. ³⁸ Fanu na piklinbat biil ri fasi ini ri, biil. Ri, ri rokap kanaka lon fanu na piklinbat. Ri liu sau na foron sunbiil, na foron pungpung, na foron matanfata ke na foron matansofon.

³⁹ Ri tikii igii, God i usefages ri wara na unune kiri. Isau le biil tom ri kep sani ae i falimlim ta ri ini. ⁴⁰ Wara le sani ae God ka fageges ta u kirer, i rokap kanaka. Biil i ier le in farokap ri sau, biil. I ier le in farokap kerer tura ri sabin.

12

God i Fatortores Berberat kia la

¹ Ma tara gur na fanu igii, ae ri finngas kerer ini sinangun unune, ri kawil ta kerer arae laukaf ma ri ka parpar kerer la. Pesu, keren lin ufu foron tier tikii ae i fatatawin kerer ke foron sinang laulau ae i kabet papte kerer la. Ma kerek filau ini rakrakai na fatingting ae God ka fageges ta u kirer.

² Keren par sok lo Iesu, i e waran unune kirer ma i tel unune kirer ka kuruur. I parpar famu isi laes ae na famu lo, pesu biil i soke fangungut ae na aupaket ke biil i wol na matlawen ae i kep ta u. Ma igii ka kiis na mia God na nian kiiskiis an king. ³ Gamen wolpes Iesu, ae i tifata na foron

11:36: 1King 22:26,27; 2Stori 18:25,26; Jeremia 20:2; 37:15; 38:6

11:37: 2Stori 24:21

fangungut ae i kalsakai ta u sing foron tom tel sinang laulau, isi gong i mut e fo gam ke unune kimi gong i puh. ⁴ Gam, dawu gam biil biitom i to ring na fapaket kimi turan sinang laulau.

⁵ Arafah, gam ka ruruu ta na fafanau ae God i ta ta u usuf gam ae gam berberat kia? I tarah,

“Keng kalalik, gong o wol fofoes na fafanau ke Kumguui aunbiing i fatortores o.

Ma gong o bur aunbiing i fakiing o,

⁶ wara le Kumguui i fatortores fanse ae i ier isi ri ma ka ta fangungut una fatortores fanse ae i somangat pes ri arae berberat kia.”

⁷ Gamen tifat na foron tatawin, wara le i e sal ae God i fatortores gam la lo. Ma God i tel gam aragii berberat tutus kia tom. Ma kalalik sa tom tama biil i fatortores u la? ⁸ God i fatortores berberat tikii la kia. Male biil i fatortores gam, ke i malal le biil gam berberat tutus kia, gam pang sau na sal. ⁹ Nenge tier sabin, foron tama kerer tinaga na piklinbat ri fatortores kerer la ma kere bulat la lo ri. Male arae, ke i rokap le keren fapu kerer tom na pikli Taman foron tanwa kerer, isi kerek liu. ¹⁰ Foron tama kerer ri fatortores kerer la na fatuklin aunbiing sau na sal ae ri wol le i rokap. Isau le, God i fatortores kerer la una rokap kirer, isi kerek kalkaluu arae i. ¹¹ Na aunbiing God i ta tatawin una fatortores fanu, i fangungut ma biil ri laes ini. Isau le namih, tatawin ae in fausum ri ma ik fatapiek fuan siaroh ke tortores na sinang na liu kiri.

¹² Pesu, gamen farakrakai liumi ae i malimlim turan pukan kekmi ae i ririt. ¹³ Ke gamek la na sal tortores, isi foron kekmi ae gam peo ini, biil in met sikit, isau le in rokap fis sabin.

Fafanau isi Gong kere ta Pokta kerer usuf God

¹⁴ Gamen totof rakrakai isi gamen liu ini siaroh turan fanu tikii. Ke gamen totof rakrakai isi gamen tapiiek kalkaluu. Biil tikas in par Kumguui, male liu kia biil i kalkaluu. ¹⁵ Gamen tumarang, tarama tikas lo gam ka tamikis koseng famais ke God, ke tarama tikas ka arae baulin au mamapek ae i kuum ma ka fatapiiek kiis laulau ke ka fadu liu ken fanu fuun. ¹⁶ Gamen tumarang isi gong tikas i tel sinangun puur ke gong tikas i ta pokta ulo God arae Esau, ae i sufii kiiskis kia arae kalalik famu ae in tikiliis tama, ini itikii sau e pelet na inen. ¹⁷ Gam usum le namih, aunbiing ka ier isi kep fafakalok igii, ke tama ka fakawe ufu mang. Taftawa le i teng isi in kep fafis fafakalok ae, isau le biil mang ifasi in sokiliis orek ae tama ka use ta u.

¹⁸ Biil tom gam la una punggung na Sinai ae ifasi rin sigil u, ae na olo imel e tara yiif i soksok la, ka mel e kubunor, laukaf pulpulu ke tara kif aiwa. ¹⁹ Ke kinen tafih ka pugur ma kinen tikas i orek. Ma aunbiing fan Israel ri ongen u, ri ka piispiis u le gong mang i orek sabin usuf ri, ²⁰ wara le ri lala sokeh isi nagogon ae i use ta u le, “Male ti kaltu le ti muruuw sabin i sigil punggung ae, ke rin luumete

---

12:12: Aisaia 35:3   **12:13:** Sindaun 4:26   **12:15:** Lo 29:18
12:16: Stat 25:29-34   **12:17:** Stat 27:30-40   **12:18:** KisimBek
19:16-22; 20:18-21; Lo 4:11,12; 5:22-27   **12:20:** KisimBek 19:12,13

u tom.” ²¹ Foron tier ae ri par ta u i fatel ri ma ri ka lala sokeh ke Moses ka tarah, “Ia nananar ini sokeh.”

²² Isau le gam, gam la ta una punggung na Sion, una Ierusalem buui na kukulii, i e maleh ke God ae i liu. Gam ka tapiiek ta naisan ifuun e arrip na angelo ae ri kiis turim ini laes ²³ na falifu ae berberat famu ke God ri kiis turim lo ae asri, ri ka siit ta u na kukulii. Gam ka tapiiek ta naisa God, tom nagogon ken fanu tikii ma sing tanwan foron tom tortores ae God ka fatortores ta ri ²⁴ ma naisa Iesu ae i tel puput fuuh na fatpoto God tura kerer ke na dawu ae ri sapi ta u lo gam. Dah igii i use foron tier ae i rokap kanaka na dawu Abel.*

²⁵ Gamen tumarang, tarama gam ka ongen foes God aunbiing i orek. Fanu ae ri ongen fabulwar ta sing i aunbiing i fanau ta ri na punggung na Sinai, biil tom rin alfe nagogon. Ma i tekentu kanaka, kere sabin biil tom keren alfe nagogon ae, male kere ta pokta kerer ulo ier ae i fanau kerer tinbae na kukulii. ²⁶ Na aunbiing ae, kine i gule ta piklinbat, isau le igii ka falimlim ta le, “Nenge aunbiing sabin ian gule piklinbat, isau le biil e piklinbat sau, kukulii sabin.” ²⁷ Aunbiing God i use u le, “nenge aunbiing sabin” kamtina le in tel ufu foron tier tikii na fakfakiis kia ae ri nut, isi sani sau ae biil i nut in kiis tom.

²⁸ Pesu, keren fotrokap usuf God, wara kere kep nenge matanfuntih ae biil ifasi in nut. Ke keren lotu unaisa God ini bulat turan sokeh ke ini

---

12:21: Lo 9:19   **12:24:** Stat 4:10   * **12:24:** Dawu Abel i tautau isi rin kiliis sinang ae ri tel ta u lo, isau le dawu Iesu i ta fafaliu usuf fanu tikii.   **12:25:** KisimBek 20:22   **12:26:** Hagai 2:6

matngan lotu ae i falaes u, ²⁹ wara le God kirer i arae nenge rakrakai na yiif ae in fasok tikii foron tier.

13

Matngan Sinang ae God i Laes ini

¹ Fitliu gamen ier faliu isi gam arae foron fatlatualik na asa Iesu. ² Gong gam ruruu isi somangat pes foron ses una fel kimi, wara le fale fanu ae ri tel u la, ri ka somangat pes ta foron angelo ma biil ri usum. ³ Gamen wolpes fanu ae ri kiis na kamkabet, arae le gam sabin gam kiis turim tura ri. Ke gamen wolpes fanse sabin ae fanu ri ta fangungut sing ri, arae le gam sabin gam kalsakai fangungut tura ri.

⁴ Gam tikii gamen bulat na sinangun fakekel ma gong gam tel sinangun puur. Wara le, God in nagogon fanu ae ri tel foron sinangun tamfaes ke sinangun puur. ⁵ Liu kimi in sengsegeng koseng sinangun ier isi pitkalang. Gamen laes sau ini sani ae ka mel ta sing gam, wara le God i use ta u aragii, “Biil ian to fin koseng o

ke biil ian to ruu wo.”

⁶ Pesu, keren kep balamas ma kerek tarah, “Kumguui i tom falupes kiak ma biil ian to sokeh.

Ma fanu, sani ifasi rin tel u ini iau?”

⁷ Gamen wolpes foron famfamu kimi ae ri fausum ta gam ini orek ke God. Matngan liu kiri imel e rokap na fua, pesu gamen wol tole u ke gamek mi na matngan unune kiri. ⁸ Iesu Karisito ifasi nabiing, igii ma biil ti farfarop lo.

⁹ Gamen tumarang, gong i lame fager gam e marmarsan fafausum ae i neng keskes. I rokap le famais ke God in farakrakai balrer ma biil e foron nagogon na inen, wara le biil in lupes fanu ae ri mi lo, biil. ¹⁰ Ma kerer, imel e salan tunmapek kirer ae foron pris ri foim la na Felun Tunmapek, biil ifasi rin ien tin lo.

¹¹ Famfamu ken foron pris i kep daun foron muruuw la una palgan falifu ae i Kalkaluu Kanaka arae tunmapek una pa ufu sinang laulau ma pununfon foron muruuw ae, ri ka fasok u la awii na maleh na baban ubiif kawil falifu ae. ¹² Ke Iesu sabin i kalsakai ta fangungut ma ka met awii na maleh na baban ubiif kawil tara maleh, isi fakalkaluu fanu ini dawu tom. ¹³ Pesu, keren suu unaisa awii na maleh ma kerek ngar matlawen tura. ¹⁴ Wara le, biil ti maleh kirer aga ae in kiis fitliu, biil. Kere parpar famu isi maleh ae in tapiiek.

¹⁵ Pesu, lo Iesu, fitliu keren usefages God arae tunmapek kirer usuf i, aunbiing kere fapos asa ini ngusrer. ¹⁶ Ma gong gam ruruu na tel rokap na sinang ke falupes faliu, wara le matngan tunmapek arae, in falaes God. ¹⁷ Gamen wong sing foron famfamu kimi ke gamek fapu gam na piklin nagogon kiri. Wara le ri fofonoi la lo gam ma nami rin ti na mata God ma rik fapos foim kiri. Gamen wong sing ri, isi rik laes ini foim kiri. Male rin foim ini tatawin, ke biil in lupes gam.

Sising isi Falupes ke God

¹⁸ Gamen sising isi kemem. Keme usum le biil keme sir kunan ti tier ma keme ier le sinangu kemem in tortores na foron tier tikii. ¹⁹ Ia piispiis

gam le gamen sising isi God ik wuun sape iau unaismi.

²⁰ Ia sising usuf God ae i ta siaroh la ma ini dah na puput ae i ti fitliu, i fapti fafis ta Iesu Kumguui kirer tara tom fofonoi na sipsip le, ²¹ in ges gam ini foron rokap na tier ae in lupes gam isi gamek mi na wolwol kia. Ia sising sabin le God in foim na liu kirer isi kerek tel sani ae in laes ini, wara lo Iesu Karisito. Fitliu keren me u ma biil ti farfarop lo. Amen.

Farfarop na Orek

²² Foron tuaklik, ia sising le gamen ongen fakasi orek an falupes kiak, wara le leta igii ia siit u usuf gam i fatukli sau.

²³ Ia ier isi gamen usum le Timoti tualikrer ka suu ta tina kamkabet. Male in tapiek sape, ke kaman la isi par gam.

²⁴ Ta orek an famais kiak usuf foron famfamu tikii kimi ke usuf fanu tikii ke God. Foron tom unune sabin tina Itali ri ta orek an famais kiri usuf gam.

²⁵ Famais ke God in kiis tura gam tikii.

Fanamaket Baibel
The New Testament in the Fanamaket Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Fanamaket long Niugini
copyright © 2011-2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fanamaket

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-03-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

8f38b319-3df0-59e5-9ee5-193b805bbef2